

suz olan (âhîret âlemi) şeklinde tasnif etmiş ve **sermedî** niteliğini sonucusu için kullanmıştır (*el-Ta'rifât*, "Sermedî" md.).

Sermed kelimesi Kur'an-ı Kerim'de peş peşe iki yerde "süreklilik" anlamında zikredilmekte; bunların ilkinde Cenâb-ı Hakk'ın geceyi, ikincisinde gündüğü kıyamet gününe kadar aralıksız devam ettirmesi halinde insanların işlerini görebilmeleri için aydınlığı ve istirahat için geceyi Allah'tan başka kimin getirebileceği sorulmaktadır (el-Kasas 28/71-72). Hadîd sûresinde (57/3) Allah'ın "evvel" ve "âhir" olduğu bildirilmektedir. Buradaki âhir Cenâb-ı Hakk'ın ebediyetini, dolayısıyla sermediyetini ifade eder. Yine Kur'an'da cennet ehlinin ilk ölümlerinden başka bir ölüm tatmayacaklarını (ed-Duhân 44/56), cennetten çıkarılmayacaklarını (el-Hicr 15/48), cennet veya cehennemdeki insanların buldukları yerde ebedî kalacaklarını (en-Nisâ 4/57, 122; el-Beyyine 98/8), cennet yiyecekleri ve gölgelerinin devamlı olduğunu (er-Ra'd 13/35), oradaki yiyecek ve içeceklerin asla tükenmeyeceğini (Sâd 38/54) bildiren âyetler de bu bağlamda değerlendirilebilir. Benzer ifadeler hadislerde de yer alır ve cennete girenin orada ebedî kalacağı, ölmeyeceği, hastalanmayacağı, yaşlanmayacağı, ölümün cennetle cehennem arasında tıpkı bir koç gibi boğazlanacağı bildirilir (bk. *Müsned*, II, 277, 305, 445; III, 9; Buhârî, "Tefsîr", 19/1; "Rikâk", 50; Müslim, "Cennet", 40; Tirmizî, "Tefsîr", 19/2; "Cennet", 2, 20; Dârimî, "Rikâk", 100). Ancak öncülüğünü Cehm b. Safvân'ın yaptığı bazı kelâmcılar, Kur'an'da Allah'ın zâtı dışında her şeyin fenâ bulacağını bildirdiğini (el-Kasas 28/88), dolayısıyla nihayetsiz zamanın söz konusu olamayacağını ileri sürmüşlerdir. Teftâzânî bu iddiayı cevaplandırırken şunları söyler: Cennet nimetlerinin devamlılığı, "tek tek her birinin devamlılığı" değil "biri sona erince yerine hemen yenisinin geçmesi" anlamındadır. Bu anlamda devamlılık kâinatın bir an için helâk olmasıyla çelişmez (bk. **TECEDDÜD-i EMSÂL**). Bu ifade ayrıca "vâcibü'l-vücûdun varlığına nisbetle mümkünlerin varlığının yok hükmünde oluşu" anlamına gelir (*Şerhu'l-Akaid*, s. 71-73). İbn Kesîr, Kur'an'da geçen "hâlidin..." sözünü cennet nimetlerinin ve cehennem azabının sermedî olduğu şeklinde tefsir etmiş, sermedî kelimesini de "devamlı ve ebedî" olarak açıklamıştır (*Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, IV, 72; VII, 210, 215). Fahreddin er-Râzî, Cenâb-ı Hakk'ı niterken zâtı için samediyet, sıfatları için sermediyet ifadesini kullanmaktadır (*Mefâtihu'l-ğayb*, XXIII, 61). Cehennem azabının ebedliliğinin biri "uzun süre", diğerinin

"ebedî olarak kalma" şeklinde iki anlamı olduğunu söyleyen bazı âlimler sermediyi ikinci tür "hulûd" için kullanmış, Kâdî Abdülcebâr da bu anlamı tercih etmiştir (*Şerhu'l-Usûli'l-hamse*, II, 102).

Hareketin düz veya dairevî olduğunu söyleyen Şehristânî düz hareketin sonlu olduğunu, bitişikliğinin sadece ezeli olan dairevî harekette bulunduğunu belirtir (*el-Milel*, II, 118). Antik Yunan filozoflarından Aristo ve onun gibi düşünenler, feleklerin hareketinin dairevî olup başlangıcının bulunmadığını, dolayısıyla sonlu değil sermedî olduğunu ve her hareketi zincirleme tetikleyen başka bir hareketin varlığını kabul etmektedir (Şehristânî, *Nihâyetü'l-ikdâm*, s. 5-10). İlk İslâm filozofu olarak bilinen Ya'kûb b. İshak el-Kindî, zaman kavramının nisbî değer taşıdığını ve güneş sistemine bağlı olan insanlar için geçmiş ve gelecek bölümlerine ayrıldığını kaydeder, onun geçmiş açısından sonsuz oluşunu ezeli, gelecek açısından sonsuz oluşunu ebedî kelimeleriyle belirtir, sermedînin ise hem ezeli hem ebedî mânasına geldiğini söyler. Kindî'ye göre zamanın gelecek yönünde bilfiil sonsuz olması mümkün değildir, çünkü sınırlı ve sonlu bir zamana bir başka zaman eklenince ortaya yine sınırlı zaman çıkar. Aksi takdirde iki sonludan bir sonsuz meydana gelmiş olur ki bu imkânsızdır. Geçmişle gelecek arasında bulunan ortak sınıra "an" denilir. Her sınırlı zamanın biri başlangıç, diğeri ise son olmak üzere iki sonu bulunur. İki sınırlı zaman ortak bir sonda birleşiyorsa öteki sonları da sınırlı ve belli demektir. Sınırlı bir zamana başka sınırlı bir zaman eklenince sonları itibarıyla bunların hepsi sınırlı olur. Dolayısıyla gelecek zamanın bilfiil sonsuz olması mümkün değildir (*İslâm Filozoflarından Felsefe Metinleri*, s. 22). Beş ezeli varlık kabul eden Ebû Bekir er-Râzî bunlardan biri olan zamanı mutlak ve izâfî diye ikiye ayırır. Başlangıç olmayan, hareket ve sürekliliği ifade eden mutlak zamanı "dehr" olarak adlandırır, ebed ve sermed denilen şeyin de dehr olduğunu belirtir. İzâfî zamana gelince bunun gece, gündüz, mevsimler ve yıl gibi gök kürelerinin hareketine bağlı olarak tasarlanıp ayarlanan zaman birimleri olduğunu söyler (a.g.e., s. 88, 90). Bekâ sıfatının Cenâb-ı Hakk'ın selbî sıfatları içinde yer aldığı hususunda bütün kelâmcılar birleşmektedir. Allah ezeli olduğu gibi ebedî, dolayısıyla sermedîdir. Bu sıfatını Allah'tan başka bir kimsenin taşıyıp taşımadığı ise özellikle cennet ve cehennemin ebediyeti bağlamında tartışmalı bir konudur.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "Sermed" md.; *Müsned*, II, 277, 305, 445; III, 9; Kindî, "İlk Felsefe Üzerine", *İslâm Filozoflarından Felsefe Metinleri* (trc. Mahmut Kaya), İstanbul 2003, s. 22; "Ebû Bekir er-Râzî ile Ebû Hâtim er-Râzî Arasında Geçen Tartışma", a.e., s. 88, 90; Kâdî Abdülcebâr, *Şerhu'l-Usûli'l-hamse: Mu'tezile'nin Beş İlkesi* (trc. İlyas Çelebi), İstanbul 2013, II, 102; Zemaşeri, *el-Keşşâf* (nşr. M. Mürsî Âmir), Kahire 1397/1977, III, 189; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), II, 118; a.m.f., *Nihâyetü'l-ikdâm* (nşr. A. Guillaume), London 1934, s. 5-10; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, Beyrut 1421/2000, XXIII, 61; XXIV, 12; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm* (nşr. Sâmî b. Muhammed es-Selâme), Riyad 1420/1999, IV, 72; VII, 210, 215; Teftâzânî, *Şerhu'l-Akaid* (trc. Talha Hakan Alp), İstanbul 2008, s. 71-73; Ahmed Mustafa el-Merâgî, *Tefsîr*, Kahire 1394/1974, XXV, 51, 59.

İLYAS ÇELEBİ

SETTÂR HAN

(bk. BÂKIR HAN).

SEVENCİL, Refik Ahmet

(1903-1970)

Gazeteci,

roman, hikâye ve inceleme yazarı.

Babasının görevli olarak bulunduğu Bin-gazi'de (Libya) doğdu. Babası Binbaşı Bekir Hıfzı Bey, annesi Zehra Hanım'dır. İki aylıkken ailece Kastamonu'ya, iki yıl sonra da İstanbul'a geldiler. İbtidâî mektebi ve rüşdiyeden sonra Mercan İdâdisi'nin ikinci sınıfında iken imtihanla Dârülfünun Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Babasının ölümü üzerine çalışmak zorunda kalınca tahsilini tamamlayamadı. İdâdîden hocası olan Hakkı Tarık'ın (Us) aracılığı ile 1919'da *İfham* gazetesinde başladığı yazarlığını *Vakit*, *Kurun*, *Büyük Gazete*, *Cumhuriyet*, *Yeni Sabah*, *Yeni İstanbul* gazeteleriyle çeşitli dergilerde özellikle kitap tenkid ve tiyatroya dair yazılarıyla devam ettirdi. *Kurun* gazetesinin neşriyat müdürlüğüne getirildi. Bu arada Menbaulirfan Mektebi'nde, Alman Lisesi'nde, Üsküdar Amerikan Kız ve Zapyon Rum Kız liselerinde

Refik
Ahmet
Sevensil

edebiyat öğretmenliği yaptı. Dârülbedâyi Edebî Heyeti (1927-1928) ve İstanbul Şehir Meclisi üyesi (1930-1943) oldu. İki dönem Tokat'tan milletvekili seçildi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Enstitüsü'nde (1961-1962) ve Devlet Konservatuvarı'nda Türk tiyatrosu tarihi dersleri verdi. Radyolar Umum Müdürlüğü, Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Radyo Dairesi Müdürlüğü gibi görevlerde bulunurken İstanbul ve Ankara radyolarında "Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri", "Çağımızın Halk Şairleri", "Eski Şiirimizin Ustaları" üzerine yaptığı konuşmaları (1963-1964) daha sonra kitap halinde yayımlandı. Sevensil, TRT kurumunun ilk yönetim kurulu üyesi ve genel müdür müşaviri iken 13 Eylül 1970'te Ankara'da öldü.

Yazılarında Şefik Ragıp ve R. A. S. imzalarını da kullanan Refik Ahmet daha çok gazete yazarlığı, radyo konuşmaları, tiyatro üzerine eleştiri ve yazılarıyla tanınmıştır. Özellikle yerli ve yabancı kaynakları, gazete koleksiyonlarını tarayarak ortaya koyduğu Türk tiyatrosu tarihiyle ilgili yazıları ve eserleri bu konuda ilk önemli araştırmalar olmuş, daha sonra bu alanda çalışanlar için vazgeçilmez bir kaynak teşkil etmiştir. Kendi ifadesiyle idealizm ve realizmin terkipli olan roman ve hikâyeleri yayımlandığında eleştirmenlerin ilgisini çekmişse de zamanla unutulmaya terk edilmiş, *İmralı*, *Ceylan Avı*, *Bir Mevsimlik Aşk*, *Herkes Yerine Dönsün*, *Maden Ocaklarında* adlı romanları tefrika halinde kalmıştır.

Eserleri. Roman: *Çıplaklar* (İstanbul 1936; *Goli Ljodi* adıyla Hırvatça'ya çevrilmiştir), *Açlık* (İstanbul 1937), *Perdenin Arkası* (İstanbul 1941). **Hikâye:** *Köyün Yolu* (İstanbul 1938). **İnceleme, Araştırma, Sohbet:** *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?* (İstanbul 1927), *Bizim İstedığımız Edebiyat* (Ankara 1933), *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu I-II* (İstanbul 1934), *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları ve Mektupları* (İstanbul 1944), *Sur l'ancienneté de l'art dramatique turc* (İstanbul 1949), *Sanat Yıllığı 1950* (İstanbul 1950), *Fatih Devrinde Âlimler, Sanatkârlar ve Kültür Hayatı* (İstanbul 1953), *Eski Türklerde Dram Sanatı* (Ankara 1959), *Opera Sanatı ile İlk Temaslarımız* (Ankara 1959), *Türk Tiyatrosu Tarihi III: Tanzimat Tiyatrosu* (İstanbul 1961), *Türk Tiyatrosu Tarihi IV: Saray Tiyatrosu* (İstanbul 1962), *Eski Şiirimizin Ustaları* (İstanbul 1964), *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri* (İstanbul 1965), *Çağımızın Halk Şairleri* (İstanbul 1967), *Meşrutiyet Tiyatro-*

su (İstanbul 1968), *Her Gün Bir Ediple* (mülâkatlar, haz. Mustafa Armağan, İstanbul 2004). Bunların dışında 1926-1931 yıllarında yayımlanmış, daha sonra birkaç defa basılmış, ilk ve orta okullarla muallim mektepleri için yurt bilgisi ve kıraat kitapları, basılmamış radyo skeçleriyle Devlet Tiyatrosu'nda oynanmış (1953) *Sahnenin Dışındaki Oyun* adlı bir tiyatrosu vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s. 357-363; Hasan Âli Ediz, "50 Yıllık Arkadaşım ve Dostum Refik Ahmet Sevensil", *Yeni Edebiyat*, sy. 12, İstanbul 1970, s. 4-5; Sami N. Özerdim, "Tiyatro Tarihi ile Seçkinleşen Çok Yönlü Kültür Adamı: Refik Ahmet Sevensil", *Milliyet Sanat Dergisi*, sy. 149, İstanbul 1975, s. 16, 27; Sami Önal, "Sevensil, Refik Ahmet", *DBİst.A*, VI, 539-540; "Sevensil, Refik Ahmet", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 731-732.

M. ORHAN OKAY

SEVİM, Ali (1928-2013)

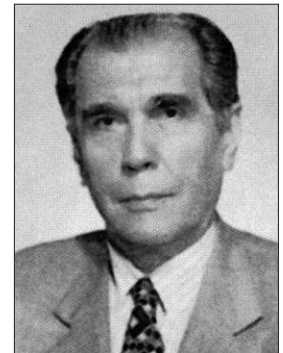
Selçuklu tarihçisi.

8 Ağustos 1928'de Adana'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 1951'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümü'nden mezun oldu. Lisans öğrenimi sırasında Mehmed Fuad Köprülü, Osman Turan, Adnan Sadık Erzi ve Mehmet Necati Lugal gibi seçkin tarihçilerin derslerine girerek Tarih Bölümü'nden de sertifika aldı. 1951-1954 yıllarında Türk Tarih Kurumu'nda uzman-musahhah olarak çalıştı. 1954'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan tayin edildi. 1956-1959 arasında Hamburg Üniversitesi Ön Asya Tarih ve Kültür Enstitüsü'nde Türkçe dersleri verdi. 1958'de *Artukoğulları Tarihi* adlı teziyle doktor unvanını aldı. 1961-1962'de askerlik görevini Genelkurmay Başkanlığı Harp Dairesi'nde yaptı. 1964'te *Suriye'nin Selçuklular Tarafından Fethi* başlıklı çalışmasıyla doçentliğe yükseldi. 1968'de Dışişleri Bakanlığı'nca İran ve Pakistan'da konferanslar vermek üzere görevlendirildi. 1970'te Türk Tarih Kurumu muhabir üeliğine seçildi. Aynı yıl Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne profesör olarak tayin edildi. 1971-1973, 1980-1982 yıllarında Tarih Araştırmaları Enstitüsü müdürlüğü yaptı. 1973'te Türk Tarih Kurumu üyesi oldu. 1973-1974'te Hamburg, Köln ve Münih şehirlerinde ilmi araştırmalarda bulundu. 1978-1981 arasında Konya Selçuk Üniversitesi Fen-Ede-

biyat Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak ders verdi. 1983'te yeniden Türk Tarih Kurumu aslı üeliğine, yürütme kuruluna ve 1994'te şeref üeliğine seçildi. 1 Temmuz 1995'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. 9 Mayıs 2013'te Ankara'da öldü.

Eserleri. Telif: *Suriye Selçukluları* (I-II, Ankara 1965-1985, daha sonra *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi* adıyla yayımlanmıştır, Ankara 1983, 1987, 1989, 2000), *Malazgirt Meydan Savaşı* (Ankara 1971), *İslâm Aleminde Türkler* (Ankara 1976, Yaşar Yücel ile birlikte), *Genel Çizgileriyle Selçuklu-Ermeni İlişkileri* (Ankara 1983), *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, Başlangıçtan 1086 Sonuna Kadar* (Ankara 1988, 1993, 2000, 2014), *Türkiye Tarihi* (I-IV, Ankara 1989-1992, 1995, Yaşar Yücel ile birlikte), *Ünlü Selçuklu Komutanları: Afşin, Atsız, Artuk ve Aksungur* (Ankara 1990), *Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah* (Ankara 1990), *Selçuklu Devletleri Tarihi: Siyaset, Teşkilât ve Kültür* (Ankara 1995, 2014, Erdoğan Merçil ile birlikte).

Neşir ve Tercüme: 1. Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fi târihi'l-a'yân* (Selçuklular'la ilgili bölümlerin tercümesi) (Ankara 1968). **Önce Belgeler:** *Türk Tarih Belgeleri Dergisi*'nde (XVIII [Ankara 1998], sy. 22, s. 1-90; XIX [1998], sy. 23, s. 1-51; XX [1999], sy. 24, s. 1-75), ardından *Makaleler*'de (haz. E. Semih Yalçın – Süleyman Özbek, Ankara 2005, II, 3-435) yayımlanmış, daha sonra *Mir'âtü'z-zamân fi târihi'l-a'yân*'da *Selçuklular* adıyla kitap halinde basılmıştır (Ankara 2011). 2. Abû Bakr İbn al-Zakî, *Ravzatü'l-küttâb ve hadikatü'l-elbâb* (Ankara 1972). 3. İbnü'l-Adîm, *Bugyat at-Talab fi Târih Halab: Selçuklularla İlgili Hal Tercümeleleri* (Ankara 1976). 4. a.mlf., *Biyografilerle Selçuklular Tarihi* (*Buğyetü't-taleb*'den Selçuklular'la ilgili bazı biyografilerin tercümesi, Ankara 1982, 1989). 5. *İslâm Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı* (Ankara 1971, 1989, Faruk Sümer ile birlikte).

Ali Sevim